

Protocol Iudicium Abeundi

Dr. B. Bonke, Dr. S.J. van Luijk
September, 2010

Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU)
Postbus 9696
3506 GR Utrecht
T: 030-2739880
E: nfu@nfu.nl

Voor meer informatie kunt u zich richten tot de NFU,
Mr. Mona H.J. Coppens-Wijn, coppens@nfu.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord

Inleiding

Doel van het Protocol

Opbouw Protocol

1. Gewenst professioneel gedrag
2. Laakbaar gedrag
3. Gedragingen van een student die hem/haar ongeschikt maken als toekomstig beroepsbeoefenaar
4. Stapsgewijze opbouw van de beslissing tot het beëindigen of weigeren van de inschrijving (iudicium abeundi)
  - a. Melding van onaanvaardbare gedragingen en/of uitlatingen
  - b. Zorgvuldigheidseisen
  - c. De landelijke Geschillenadviescommissie Iudicium Abeundi (GIA)
  - d. Duur van het iudicium abeundi
  - e. Rol Examencommissie en rol decaan
  - f. Dossieropbouw, beheer en toegang
  - g. Voorstel regelgeving OER en RR
5. Actiepunten voor instellingen
6. Stroomschema beslissingen mbt Iudicium Abeundi
7. Aanbevelingen
8. Referenties
9. Betrokkenen

Bijlage 1: Achtergronden Protocol

Bijlage 2: Wettekst en memorie van toelichting en reactie minister op advies Raad van State

Voorwoord

Per 1 september 2010 is een wijziging van de WHW van kracht geworden: de zogenoemde Wet Versterking Besturing (Wet VB; Staatsblad 2010/119)

Nieuw in deze wet is dat op basis van een zogeheten iudicium abeundi (verder: IA) op verzoek van de decaan of de examencommissie de inschrijving van een student aan een instelling voor wetenschappelijk onderwijs door het college van bestuur (tussentijds) beëindigd kan worden, op grond van gedragingen en/of uitlatingen van een student die hem of haar ongeschikt doen zijn voor de uitoefening van het beroep waartoe de opleiding opleidt dan wel voor de praktische voorbereiding op die beroepsuitoefening.

Dit Protocol Iudicium Abeundi dient als (procedureel) hulpmiddel bij de advisering c.q. de voorbereiding van de besluitvorming door het college van bestuur met betrekking tot het beëindigen van, of het weigeren van het verzoek tot, inschrijving als student of als extraneus (= iudicium abeundi) binnen de Bachelor- en de Masteropleiding van de faculteiten geneeskunde, tandheelkunde en diergeneeskunde.

Het protocol sluit aan op de huidige nieuwe wetgeving, die met name betrekking heeft op situaties waarin anderen direct of indirect gevaar lopen door gedragingen en/of uitlatingen van een student. Voor vele docenten die in de praktijk werken is dit een eerste belangrijke stap vooruit. In de praktijk zien we echter ook frequent voorbeelden van onprofessioneel gedrag gerelateerd aan de latere beroepsuitoefening waarvan het niet zo duidelijk is of er sprake is van direct of indirect gevaar. Met name de chronisch onder de (gedrags)maat presterende student wiens cumulatieve resultaten ertoe zouden kunnen leiden dat hij/zij de opleiding zou moeten staken, blijft op grond van de huidige wet buiten beeld. Vandaar ook dat wij in de aanbevelingen voor de toekomst een verruiming van de wet bepleiten met betrekking tot deze groep studenten. Hier ligt een taak voor decanen en examencommissies.

Het onderhavige protocol is geen richtsnoer voor personen en instanties die op grond van gedragingen en/of uitlatingen van (aankomende dan wel gewezen) studenten binnen of buiten genoemde opleiding(en) civiele dan wel strafrechtelijke juridische stappen willen zetten tegen een student: hier staat de 'normale' rechtspraak deze personen ten dienste naast dit protocol. Het bevat evenmin richtlijnen voor procedures binnen instellingen met betrekking tot gevallen van ernstige fraude en ernstige overlast, waarbij het college van bestuur in bijzondere gevallen eveneens tot beëindiging van de inschrijving van een student of extraneus kan besluiten. Aangezien deze termen ook in de 'oude' wettekst stonden heeft iedere instelling voor dergelijke gevallen al eigen procedures ontwikkeld die ook onder de nieuwe wet Versterking Besturing gevolgd kunnen worden.

Velen hebben bijgedragen aan het totstandkomen van dit protocol, waarvoor zeer veel dank. In het bijzonder willen we (de speciale werkgroep van) het landelijke juristenoverleg noemen, met name mr. E.P.J. Jaspar (EUR).

Eveneens waren de bijdragen van de werkgroep Professioneel Gedrag van de Nederlandse Vereniging voor Medisch Onderwijs en het landelijk overleg voorzitters examencommissies faculteiten geneeskunde (LOVEC) voor ons van veel waarde. Desalniettemin zal de waarde van dit protocol getoetst moeten worden aan de dagelijkse praktijk. We zien dit met vertrouwen tegemoet.

Dr. B. Bonke,
Dr. S.J. van Luijk

Inleiding

Met de wetwijziging van de WHW, de zogenoemde Wet Versterking Besturing (zie art. 7.42a WHW), waarin de mogelijkheid is geschapen onder bepaalde voorwaarden de inschrijving van studenten (tussentijds) te beëindigen, dan wel een verzoek tot inschrijving (tussentijds) te weigeren, is een nieuwe situatie in Nederland ontstaan. Het iudicium abeundi (letterlijk: het oordeel (besluit) dat men bij een opleiding moet vertrekken) dat door deze wetwijziging in het leven is geroepen vraagt om transparantie, duidelijke regelgeving en een zeer zorgvuldige beschrijving van procedures. Het voorliggende Protocol Iudicium Abeundi is opgesteld teneinde (dier)geneeskundige en tandheelkundige faculteiten (examencommissies en decanen) en de Colleges van Bestuur van de betreffende universiteiten een leidraad te geven voor het afgeven van een iudicium abeundi wegens gedrag of uitlatingen die indiceren dat de betreffende student(en) ongeschiktheid is/zijn voor de toekomstige beroepsbeoefening dan wel de praktische voorbereiding op die beroepsuitoefening.

Wanneer de mogelijkheid van een Iudicium Abeundi (IA) ter sprake komt, zal het al snel gaan over (het beoordelen van) gedrag. Daarom zal hier relatief veel aandacht aan worden besteed. De afgelopen 10 jaar zijn het gedrag en de uitlatingen van studenten steeds meer in de belangstelling komen te staan van (bestuurders en docenten c.q. examencommissies en examinatoren van) de geneeskundige opleidingen. Aanleiding hiervoor was tweeledig. Ten eerste is er de toenemende problematiek rondom studenten geneeskunde die blijken te disfunctioneren bij hun werkzaamheden (bv. stages) in de patiëntenzorg terwijl zij wel gekwalificeerd zijn op grond van hun studievoortgang om in de zorg te werken. Ten tweede zijn diverse voorbeelden in de media en de wetenschappelijke literatuur gemeld van ernstig disfunctionerende artsen en andere hulpverleners (zie referenties). Het belang van gedragsaspecten die relevant zijn in de zorg is alom aanwezig, en deze aspecten worden dan ook in toenemende mate en steeds eerder in de opleiding onderwezen en getoetst. Men moet dan denken aan aspecten die te maken hebben met omgaan met taken en werk, omgaan met anderen en omgaan met zichzelf. Ondanks de toenemende aandacht hiervoor bleef het probleem bestaan dat er af en toe studenten waren die evident laakbaar gedrag vertoonden, zoals uitvoering van onnodige en ongewenste handelingen bij lichamelijk onderzoek op patiënten of proefpersonen, verregaand gebrek aan respect jegens patiënten, collega's, of anderen, of onheuse bejegening van hulpvragers of hun familieleden. Desondanks moesten steeds opnieuw kwetsbare patiënten aan deze disfunctionerende studenten worden blootgesteld in het kader van de opleiding. Een deel van deze studenten leerde hiervan en veranderde het gedrag, een ander deel persisteerde echter in het gewraakte gedrag. Weliswaar kon dat betekenen dat de studievoortgang van sommige studenten werd geblokkeerd, maar dat hun desalniettemin op grond van de wet (WHW) wel regelmatig herkansingen van stages dienden te worden aangeboden omdat zij recht hadden op onderwijs. Dit is vanuit het oogpunt van de patiënt (veiligheid) een hoogst onwenselijke situatie waarover opleidingen al herhaaldelijk bij de minister hebben aangeklopt om aan te dringen op een wetwijziging. Nu is dan de Wet Versterking Besturing waarin een iudicium abeundi is opgenomen gereed, zodat het mogelijk is, met inachtneming van alle rechten en plichten van de kant van de onderwijsinstellingen en de zorgvuldigheidseisen ten aanzien van de student, in uitzonderlijke gevallen de inschrijving van een student te beëindigen dan wel een (nieuwe) inschrijving te weigeren als daartoe goede redenen bestaan.

Vanaf het moment dat deze wet van kracht is geworden, is het belangrijk dat faculteiten geneeskunde, tandheelkunde en diergeneeskunde eenzelfde lijn trekken bij de interpretatie en uitvoering van genoemd artikel van de (op grond van de Wet Versterking Besturing gewijzigde) WHW. De overeenkomst tussen de genoemde faculteiten is dat ze alle een opleiding verzorgen waarbinnen invasieve handelingen bij patiënten een rol spelen. Dit geeft het belang van verantwoorde gedragingen en uitlatingen binnen deze opleidingen een extra zwaar gewicht.

Doel van het Protocol

Doel van het Protocol Iudicium Abeundi, zoals ook wordt aangegeven in de Parlementaire stukken, is te komen tot uniforme procedureafspraken over de voorbereiding en besluitvorming ten aanzien van het IA op grond van gedragingen en/of uitlatingen van studenten waarvan de omvang en/of ernst hen ongeschikt maakt voor het beroep waartoe de opleiding hen opleidt dan wel de praktische voorbereiding op die beroepsuitoefening.¹

Het Protocol is een hulpmiddel om de advisering door decaan dan wel examencommissie en de besluitvorming door het College van Bestuur ten aanzien van het IA te ondersteunen.

Opbouw Protocol

Het Protocol Iudicium Abeundi is opgebouwd uit een min of meer compact overzicht en twee bijlagen. Het overzicht bevat alle direct relevante informatie voor de gebruiker.

(Bijlagen 1 en 2 leveren de informatie die nodig is voor de verantwoording van het Protocol)

1. Gewenst professioneel gedrag

De normen en principes van professioneel gedrag als (aanstaaend) arts moeten in de geneeskundige opleidingen worden onderwezen en getoetst. Dat betekent dat zij deel uit moeten maken van het onderwijsprogramma. Het gedrag van de student tijdens zijn of haar opleiding als toekomstig beoefenaar van een beroep in de zorgsector dient in overeenstemming, althans niet in strijd, te zijn met de gangbare normen en waarden binnen de beroepsgroep waartoe de betreffende student na het voltooien van de opleiding toegang krijgt. Het betreft gedragingen en uitlatingen die onder meer van belang zijn voor het basisvertrouwen dat een patiënt in een beroepsbeoefenaar moet kunnen stellen. Men kan hierbij denken aan begrippen als integriteit, respect, openheid, transparantie, zorgvuldigheid, fatsoen, beleefdheid, maar ook bijvoorbeeld onbevooroordeeldheid en compassie. Deze normen en waarden, *in casu* het gedrag dat van de student wordt verwacht als toekomstig beroepsbeoefenaar, moeten helder en in goed toegankelijke documenten beschreven zijn. Hierbij gaat het om aspecten die te maken hebben met omgaan met taken en werk, omgaan met anderen en omgaan met zichzelf. Inmiddels maakt het bespreken en beoordelen van goed professioneel gedrag bij de meeste instellingen deel uit van vrijwel alle fasen van de opleiding en van het toetsingssysteem, op regelmatige beoordelingsmomenten, door verschillende beoordelaars.

Het is niet zo dat voor alle gevallen waarin geen sprake is van goed professioneel gedrag van een student, er ook mogelijkheden zijn voor maatregelen (zoals het wegsturen van studenten). Slechts in een beperkt aantal gevallen is dit mogelijk.

---

¹ Waar in dit protocol wordt gesproken van (on)geschiktheid voor de beroepsuitoefening etc. moet steeds worden gelezen: "...en/of voor de praktische voorbereiding op die beroepsuitoefening". Zulks in verband met de verwoording in de wet, maar ook in verband met de mogelijkheid dat studenten in de Bachelorfase van een geneeskundige studie die mogelijk in aanmerking komen voor een IA, zich erop zouden kunnen beroepen dat zij niet het plan hebben de volledige studie t/m het artsexamen te doorlopen, en dat er derhalve geen sprake is van een latere beroepsuitoefening in het beroep waartoe de (volledige, dwz Bachelor en Master) opleiding opleidt. Desalniettemin zullen dergelijke studenten in de bachelorfase te maken krijgen met de praktische voorbereiding op de beroepsuitoefening, en wanneer zij daarvoor als ongeschikt worden aangemerkt dan zullen zij nooit aan de eindtermen van die bacheloropleiding kunnen voldoen.

2. Laakbaar gedrag

Er zijn vier soorten gedragingen van studenten die kunnen leiden tot maatregelen:

- gedrag waarmee blijk wordt gegeven van ongeschiktheid voor de uitoefening van het beroep van (dieren)arts, tandarts
- ernstige fraude bij examinering
- gedrag binnen de universiteit dat ernstige overlast veroorzaakt
- gedrag binnen en buiten de universiteit dat strafbaar is.

In schema:

Soort gedrag:	A. Gedrag of uitlatingen waarmee blijk wordt gegeven van ongeschiktheid voor de uitoefening van het beroep van (dieren)arts, tandarts ²	B. Ernstige fraude bij examinering	C. Gedrag binnen de universiteit dat ernstige overlast veroorzaakt	D. Gedrag binnen en buiten de universiteit dat strafbaar is
Wettelijke grondslag:	Art. 7.42a WHW	Art. 7.12b, lid 2 WHW	Art. 7.57h, lid 3 WHW	Wetboek van strafrecht en bijzondere wetten
Omschrijving:	Voor operationalisering kan aangesloten worden bij de definitie van laakbaar gedrag in de Wet Beroepen Individuele Gezondheidszorg (art. 47 Wet BIG), waarin gedefinieerd is in welke gevallen laakbaar gedrag van artsen leidt tot tuchtmaatregelen.	Gedrag (handelen of nalaten) van een student waardoor een juist oordeel over zijn kennis, inzicht en vaardigheden geheel of gedeeltelijk onmogelijk wordt.	Gedrag binnen de (gebouwen en terreinen van de) universiteit of jegens personeelsleden of studenten dat tot ernstige overlast leidt.	Alle strafbaar gestelde handelingen/gedragingen die niet vallen onder categorie A. Het gaat daarbij niet om gedragingen in de hoedanigheid van student, maar om maatschappelijk niet getolereerd (strafbaar gesteld) gedrag.
Wie gaat daarover:	College van Bestuur na advies examencommissie/ decaan	Examencommissie voor ontnemen recht tentamens/ examens af te leggen; College van Bestuur (op voorstel examencommissie) voor beëindigen inschrijving	College van Bestuur	Universiteit heeft hier geen bevoegdheid; is zaak van politie/justitie. Universiteit kan wel aangifte doen.

² Dit gedrag zal meestal binnen de onderwijssituatie plaatsvinden; in uitzonderlijke situaties kan dit echter ook buiten de onderwijssituatie. Hiervan kan bijvoorbeeld sprake zijn bij een geneeskundestudent die zich tijdens zijn bijbaantje als verpleger (dus buiten de onderwijssituatie) vergrijpt aan een patiënt.

3. Gedragingen van een student die hem/haar ongeschikt maken als toekomstige beroepsbeoefenaar.

Op laakbaar gedrag dat valt onder de categorieën B, C en D (zie tabel) zal hier niet nader worden ingegaan, wel op gedrag en/of uitlatingen horende bij categorie A. In de WHW is dit als volgt geformuleerd:

Art 7.42a Gedragingen dan wel uitlatingen van een student in relatie tot de toekomstige beroepsuitoefening

1. Het instellingsbestuur kan in bijzondere gevallen na advies van de examencommissie, de decaan of een met de decaan vergelijkbaar orgaan³ binnen de instelling en na zorgvuldige afweging van de betrokken belangen de inschrijving van een student voor een opleiding beëindigen dan wel weigeren, als die student door zijn gedragingen of uitlatingen blijk heeft gegeven van ongeschiktheid voor de uitoefening van een of meer beroepen waartoe de door hem gevolgde opleiding hem opleidt, dan wel voor de praktische voorbereiding op de beroepsuitoefening;
2. Het instellingsbestuur dan wel het instellingsbestuur van een andere instelling die eenzelfde of verwante opleiding verzorgt kan besluiten de student niet opnieuw of niet voor die opleiding in te schrijven;
3. Indien de student, bedoeld in het eerste lid, is ingeschreven voor een andere opleiding en daarbinnen het onderwijs volgt van een afstudeerrichting die overeenkomt met of gelet op de praktische voorbereiding op de beroepsuitoefening verwant is aan de opleiding waarvoor de inschrijving met toepassing van het eerste lid is beëindigd, kan het instellingsbestuur na advies van de examencommissie, de decaan of een met de decaan vergelijkbaar orgaan binnen de instelling en na zorgvuldige afweging van de betrokken belangen besluiten dat de student die afstudeerrichting of andere onderdelen van die opleiding niet mag volgen;
4. Artikel 7.42, vierde en vijfde lid, is van overeenkomstige toepassing.

Wat moet nu worden verstaan onder gedragingen (en/of uitlatingen) die blijk geven van ongeschiktheid voor de uitoefening van het beroep? Zoals gezegd: niet in alle gevallen waarin geconstateerd is dat een student geen professioneel gedrag vertoont, kan ook overgegaan worden tot een *ludicium Abeundi*. De wetgever heeft uitdrukkelijk bepaald dat een student wiens professionele gedrag als onvoldoende wordt beoordeeld, niet op grond van dat feit alleen een IA kan krijgen. Hierbij moet worden opgemerkt dat examencommissies en opleiders in dergelijke gevallen er goed aan doen na te gaan of zij op andere manieren dan via een IA-traject een student duidelijk kunnen maken dat in hun visie de latere beroepsuitoefening sterk moet worden ontraden dan wel dat een voortzetting van de opleiding problemen voor de student zelf of zijn/haar patiënten kan opleveren. Er zullen studenten zijn die in een dergelijk geval de eer aan zichzelf houden en ervoor kiezen een andere studie te beginnen of de studie weliswaar voort te zetten maar dan in een afstudeerrichting die niet toegang geeft tot de beroepsbeoefening (bv. in geval van geneeskunde een zogeheten vrij onderwijsprogramma in de bacheloropleiding geneeskunde, waarbij voor deze studenten de masteropleiding die opleidt tot het artsexamen niet als aansluitende masteropleiding aangemerkt wordt⁴).

Het IA is voorbehouden aan zeer uitzonderlijke omstandigheden waarbij in de regel sprake is van een 'gevaarzettingsituatie', bijvoorbeeld een directe of indirecte ernstige bedreiging van de patiëntveiligheid. Voor het IA kan aangesloten worden bij de definitie van laakbaar gedrag in artikel 47 Wet Beroepen Individuele Gezondheidszorg (Wet BIG) dat kan leiden tot tuchtrechtelijke sancties.

³ In de wettekst wordt gesproken van 'de decaan of een met de decaan vergelijkbaar orgaan' omdat de wet ook van toepassing is op HBO-instellingen, waar de functie van decaan in de zin van de WHW niet voorkomt.

⁴ Deze studenten zullen op basis van hun bachelordiploma wel in een andere master moeten kunnen instromen zonder aanvullende eisen.

De tuchtmaatregelen kunnen lopen van een waarschuwing tot de ontzegging van de bevoegdheid het beroep uit te oefenen en de doorhaling van de inschrijving in het BIG-register. Dit gebeurt bij zeer ernstig laakbaar handelen.

Artikel 47 Wet BIG geeft de volgende definitie van laakbaar gedrag:

- a. enig handelen of nalaten in strijd met de zorg die hij in de hoedanigheid van arts (tandarts etc) behoort te betrachten ten opzichte van:
  1. degene, met betrekking tot wiens gezondheidstoestand hij bijstand verleent of zijn bijstand is ingeroepen;
  2. degene die, in nood verkerende, bijstand met betrekking tot zijn gezondheidstoestand heeft;
  3. de naaste betrekkingen van de onder 1° en 2° bedoelde personen;
- b. enig ander dan onder a bedoeld handelen of nalaten in die hoedanigheid in strijd met het belang van een goede uitoefening van individuele gezondheidszorg.

Voor de toepassing van een IA kan 'de hoedanigheid van arts' gelezen worden als 'de hoedanigheid van student geneeskunde'. Dat betekent dat het in het algemeen zal moeten gaan om laakbaar gedrag binnen de onderwijssituatie en in de hoedanigheid van student geneeskunde. Voor laakbaar gedrag buiten de onderwijssituatie kan het IA-traject alleen in uitzonderlijke situaties worden bewandeld (zie ook noot 2 op pag. 6). Voorts moet er sprake zijn van:

- gedrag ten opzichte van de patiënt of diens naaste betrekkingen, of
- gedrag dat in strijd is met het belang van een goede uitoefening van individuele gezondheidszorg.

Dit laatste begrip is het minst scherp omlijnd. Voor een nadere inkadering hiervan kan aangesloten worden bij de jurisprudentie uit het tuchtrecht.

4. Stapsgewijze opbouw van de beslissing tot het beëindigen of weigeren van de inschrijving (iudicium abeundi)

4a Melding van onaanvaardbare gedragingen en/of uitlatingen

Ernstig laakbare gedragingen of uitlatingen van een student tijdens diens opleiding kunnen geconstateerd worden door een opleider, docent, examinator, de examencommissie en/of de decaan. Daarnaast kunnen dergelijke gedragingen of uitlatingen uiteraard ook door medestudenten en/of derden worden geconstateerd, maar in beginsel dienen dergelijke constatering via een opleider, docent of examinator te worden gemeld bij de EC en/of de decaan. Dit kan bijvoorbeeld als sprake is geweest van ernstige vormen van disfunctioneren, zoals (seksuele) intimidatie of fysieke agressie. De EC, respectievelijk de decaan, zal zich echter te allen tijde ook zelf een oordeel moeten vormen over hetgeen hem/haar wordt gemeld over gedragingen of uitlatingen van studenten.

Een melding van gedragingen en/of uitlatingen binnen de opleiding dient te worden gedaan bij de EC, een melding van gedragingen en/of uitlatingen buiten de onderwijssetting bij de decaan. Het gaat hierbij om excessieve gedragingen en/of uitlatingen die de veiligheid dan wel gezondheid van anderen (patiënten, docenten, medestudenten) in gevaar brengen.

Ook het College van Bestuur kan niet zomaar tot de beëindiging van de inschrijving (IA) besluiten, maar dient - voorafgaand aan zijn beslissing - het voorstel van de EC of de decaan te toetsen, en alle betrokken belangen - inclusief die van de betreffende student - af te wegen, waarbij over de voorgenomen beslissing hoor en wederhoor dient plaats te vinden.

Na de beslissing-in-primo bestaat voor de betreffende student de mogelijkheid van het maken van bezwaar bij het College van Bestuur en het instellen van beroep bij de bestuursrechter (i.c. het College van Beroep voor het Hoger Onderwijs: CBHO).

4b Zorgvuldigheidseisen

In het kader van de besluitvorming ten aanzien van het IA dienen grote zorgvuldigheidseisen in acht te worden genomen.

4b.1 Zorgvuldigheid op faculteitsniveau

De examencommissie, dan wel de decaan, zal - goed onderbouwd - aannemelijk moeten maken dat bij de voorbereiding van het voorstel tot beëindigen van de inschrijving (IA) aan het College van Bestuur de volgende stappen zijn genomen:

- Het principe van hoor- en wederhoor van alle betrokkenen (de betreffende student, de docent die de melding doet, eventuele getuigen etc.) is toegepast;
- Het onderwijsprogramma of ander documentatiemateriaal van (bv.) de KNMG bevat voor studenten goed toegankelijke informatie over hetgeen wel en zeker niet toelaatbaar is qua gedragingen en/of uitlatingen in hun rol als toekomstig beroepsbeoefenaar;
- De faculteit heeft naar redelijkheid alle inspanningen gedaan binnen haar mogelijkheden de student te begeleiden in zijn/haar professionele ontwikkeling;
- Een onderbouwing is gegeven waaruit blijkt dat de ernst van het incident (of de incidenten) deze stap rechtvaardigt.

4b.2 Zorgvuldigheid op instellingsniveau - College van Bestuur

- Het voorstel van de EC en/of de decaan om de inschrijving van een student te beëindigen (IA) wordt uitgebracht aan het College van Bestuur dat op dit voorstel een gemotiveerde beslissing neemt;
- De betrokken student wordt ook in deze fase in de gelegenheid gesteld te reageren op een voorgenomen beslissing over te gaan tot beëindiging van—of weigering van toelating tot—de opleiding;
- Tegen een genomen beslissing tot het beëindigen van de inschrijving (IA) kan de betrokkene bezwaar maken bij het CvB. Het CvB vraagt advies bij een in te stellen (landelijke) Geschillenadviescommissie Iudicium Abeundi (GIA).

4c De landelijke Geschillenadviescommissie Iudicium Abeundi (GIA)

Het College van Bestuur zendt - na ontvangst van een bezwaar van de betreffende student - het bezwarendossier toe aan een landelijke geschillenadviescommissie. De GIA past hoor en wederhoor toe en toetst met inachtneming van het gestelde in hoofdstuk 7 van de Algemene Wet Bestuursrecht of zij het bezwaar tegen de IA-beslissing van het College van Bestuur gegrond acht of niet. De GIA brengt advies uit aan het CvB. Het CvB neemt een besluit op bezwaar en sluit hierbij het advies van de GIA en het verslag van het horen door de GIA bij.

Gekozen is voor instelling van een landelijke geschillenadviescommissie in geval van bezwaar tegen een door het CvB genomen IA-beslissing, omdat het aantal keren dat per jaar een IA-beslissing wordt genomen per instelling naar verwachting zeer gering zal zijn. Een dergelijke onafhankelijke toetsing van een IA-beslissing voldoet aan gangbare zorgvuldigheidseisen, waaronder voorkoming van vooringenomenheid. Ook voor het opbouwen van expertise en jurisprudentie verdient een landelijke geschillenadviescommissie voorkeur boven een lokale commissie van dien aard.
(Zie verder bijlage 1).

Organisatie landelijk opererende geschillenadviescommissie iudicium abeundi

Ten aanzien van de organisatie van de geschillenadviescommissie wordt geadviseerd:

- dat elke instelling de verankering/opname van de bijzondere geschillenadviescommissie zelf in de eigen interne regelgeving opneemt;
- dat de universiteiten onderling afspraken maken over de verdere organisatie en ondersteuning van de bijzondere geschillenadviescommissie en dit via VSNU afstemmen.

Profiel voorzitter en leden

De geschillenadviescommissie moet in ieder geval voldoen aan de vereisten in artikel 7.63a WHW en artikel 7:13 Awb.

Dit betekent dat de adviescommissie moet bestaan uit een voorzitter en ten minste twee leden. De voorzitter moet een externe voorzitter zijn, dat wil zeggen dat hij of zij geen deel mag uitmaken van en niet werkzaam mag zijn onder verantwoordelijkheid van een van de instellingen. De leden van de geschillenadviescommissie moeten volgens de wet functioneel onafhankelijk zijn. Dat wil zeggen dat zij voor de uitoefening van hun werkzaamheden geen verantwoording verschuldigd zijn aan de betrokken instellingsbesturen.

Het onafhankelijke karakter van de commissie brengt met zich mee dat geen deel kunnen uitmaken van de commissie:

- leden van een van de colleges van bestuur;
- decanen, opleidingsdirecteuren of leden van examencommissies die betrokken zijn geweest bij de voorbereiding van het besluit waarop het voorliggende geschil betrekking heeft.

Voorzitter en plaatsvervangend voorzitter

De voorzitter en de plaatsvervangende voorzitter moeten voldoen aan de vereisten voor benoembaarheid tot rechter van een rechtbank en mogen niet in dienst zijn van een van de deelnemende instellingen.

Leden en plaatsvervangende leden

Voorgesteld wordt om bij de benoeming van leden en plaatsvervangende leden te letten op specifieke deskundigheid op het gebied van het tuchtrecht van een van de betrokken beroepen dan wel deskundigheid op het gebied van toetsing van professioneel gedrag binnen de opleidingen die opleiden voor de betrokken beroepen. Het benoemen van meerdere plaatsvervangende leden uit diverse beroepsgroepen biedt de mogelijkheid om per keer een op de desbetreffende zaak afgestemde geschillenadviescommissie samen te stellen.

4d Duur van het Iudicium Abeundi

Aangezien studerende in het algemeen betrekkelijk jong zijn en nog kunnen veranderen in hun leven, is het redelijk de mogelijkheid te bieden na verloop van tijd opnieuw na te gaan of er nog voldoende rechtsgrond is om uitsluiting van de opleiding te handhaven.⁵ Dat betekent dat een IA in beginsel een onbeperkte geldigheidsduur heeft, maar dat een student op een later tijdstip indien er sprake is van nieuwe feiten of omstandigheden het College van Bestuur kan verzoeken het IA in te trekken. Betrokkene zal dan wel aannemelijk moeten maken dat er niet langer sprake is van ongeschiktheid als toekomstige beroepsbeoefenaar.

---

⁵ Bijvoorbeeld in geval van een student die zich in een psychotische toestand heeft vergrepen aan een patiënt maar na behandeling en adequate medicatie al jarenlang psychosevrij is gebleven.

4e Rol Examencommissie en rol decaan

De rol van de Examencommissie en de decaan bij het in gang zetten van een procedure die tot een mogelijk IA leidt wordt gedefinieerd door de context waarbinnen het gewraakte gedrag plaatsvindt. In situaties waarbij gevaarzettingsgedrag optreedt binnen de onderwijssituatie is het de EC die actie onderneemt. Zij kan de student aanvullende eisen opleggen zoals het ondergaan van een psychotherapeutische behandeling, of het volgen van een training agressiebeheersing, een communicatiecursus of een cursus medisch-technische vaardigheden. Blijft dergelijk 'gevaarzettingsgedrag' zich herhalen binnen het onderwijs en heeft remediëring geen effect, dan komt er een moment dat de EC kan besluiten het IA-traject in te gaan. Dit voornemen van de EC wordt in beginsel besproken met de decaan.

Wanneer sprake is van 'gevaarzettingsgedrag' buiten de onderwijssituatie is alleen in uitzonderlijke situaties de decaan bevoegd het IA-traject in te gaan.⁶

Samengevat zijn er dus twee routes om tot een IA te komen: via de Examencommissie en via de decaan. Uiteindelijk dient het College van Bestuur een beslissing te nemen.

Voor de goede gang van zaken rondom het iudicium abeundi verdient het aanbeveling dat geregeld landelijk overleg plaatsvindt tussen decanen en examencommissies van aan elkaar verwante opleidingen teneinde onderling af te stemmen over de uitvoering van art. 7.42a van de wet Versterking Besturing. Dat hierbij de inbreng van juristen nodig zal zijn ligt voor de hand gezien de belangen die voor alle partijen met de invoering van deze wet zijn gemeoid. Handhaving van het onderhavige protocol Iudicium Abeundi zal tevens moeten worden bewaakt op het niveau van het landelijk decanenoverleg, landelijke overlegstructuren van (voorzitters van) examencommissies zoals het LOVEC voor de geneeskunde, en de instellingsbesturen.

4f Dossieropbouw, -beheer en -toegang

Invoering van de mogelijkheid van een iudicium abeundi leidt tot de noodzaak zorgvuldig te documenteren wanneer melding over ernstig laakbare gedragingen en/of uitlatingen van een individuele student wordt gedaan. Het persoonlijke studentendossier wordt beheerd door of namens de Examencommissie. De student zelf heeft te allen tijde recht op inzage in het persoonlijk dossier. In geval de betreffende student bezwaar maakt tegen een IA-beslissing door het CvB wordt het dossier ter hand gesteld van de Geschillenadviescommissie IA (GIA). Bij twijfel over het inzagerecht in het studentendossier beslist de decaan.

Toegang tot het persoonlijke studentendossier wordt—met inachtneming van de bestaande wet- en regelgeving ten aanzien van de bescherming van persoonsgegevens (zie de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp))—door de decaan separaat geregeld. Nadat het CvB het advies van de GIA heeft ontvangen dienen de onderliggende stukken niettemin nog enige tijd bewaard te worden, met inachtneming van de wettelijke bewaartermijnen. Het persoonlijk dossier van een student wordt gesloten zodra de student aan alle eisen van de basisopleiding heeft voldaan. Voor het bewaren van het dossier gelden wettelijke eisen (Archiefwet, Wbp).

4g Voorstel regelgeving OER en RR

Ervan uitgaande dat in de OER en de Regels en Richtlijnen bij de OER de reguliere beoordeling van de door de student verworven vaardigheden goed geregeld is, zou hieraan moeten worden toegevoegd dat een separate regeling (het onderhavige Protocol Iudicium Abeundi) bestaat voor het

⁶ Bv in het geval een geneeskundestudent tijdens een stage huisartsgeneeskunde een receptenblok ontvreemdt en vervolgens recepten voor geneesmiddelen voor vrienden en bekenden uitschrijft die bij apotheken in de grote stad worden 'verzilverd', of in het eerder genoemde geval van een geneeskundestudent die tijdelijk als verpleegkundige in een ziekenhuis werkt en zich in die hoedanigheid misdraagt.

beëindigen van de inschrijving - in bijzondere gevallen - door het CvB, welke regeling is vastgesteld door het CvB.

Deze regeling zou ten minste de volgende elementen dienen te bevatten:

1. In geval van ernstig laakbare gedragingen en/of uitlatingen van een student kan het College van Bestuur in bijzondere gevallen na advies van de Examencommissie of van de decaan de inschrijving van een student beëindigen.
2. Het CvB neemt een beslissing als bedoeld in het eerste lid, eerst nadat de betreffende student is gehoord omtrent de voorgenomen beslissing, nadat een zorgvuldige afweging van alle belangen van de student en van de instelling heeft plaatsgevonden en nadat aannemelijk is geworden dat de student door zijn/haar gedragingen en/of uitlatingen blijf heeft gegeven van ongeschiktheid voor de uitoefening van een of meer beroepen waartoe de hem/haar gevolgde studie opleidt, dan wel voor de praktische voorbereiding op die beroepsbeoefening.

5. Actiepunten voor instellingen

Op grond van bovenstaande zouden in relatie met het IA-traject de volgende zaken in ieder geval geregeld moeten zijn:

Op faculteitsniveau:

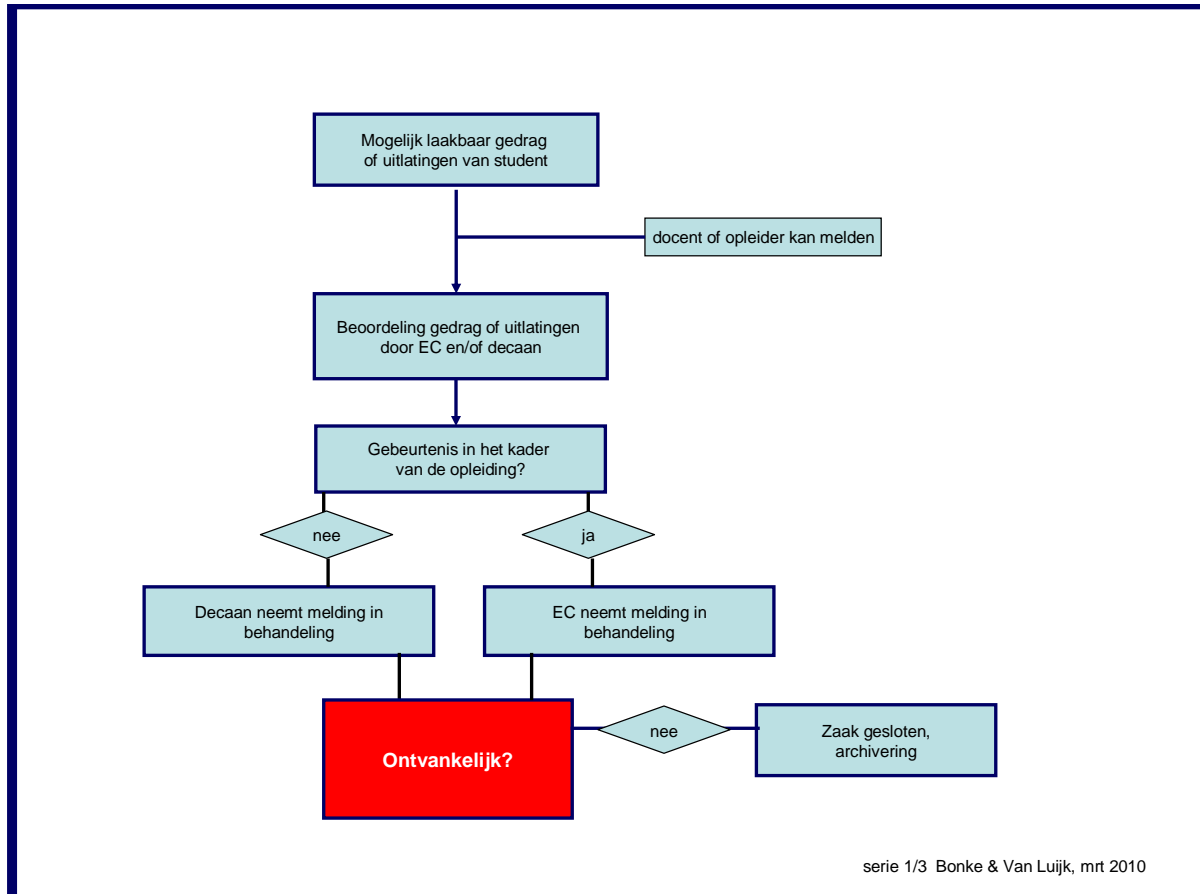
- Vermelding van het IA binnen de instellingsregeling (studentenstatuut/OER/inschrijfbesluit) voor de Bachelor- en de Masteropleidingen;
- Inzagerecht dossier;
- Duidelijke informatie met betrekking tot de normen en waarden (gedragsregels) van de beroepsgroep waaraan getoetst zal gaan worden binnen de instelling.

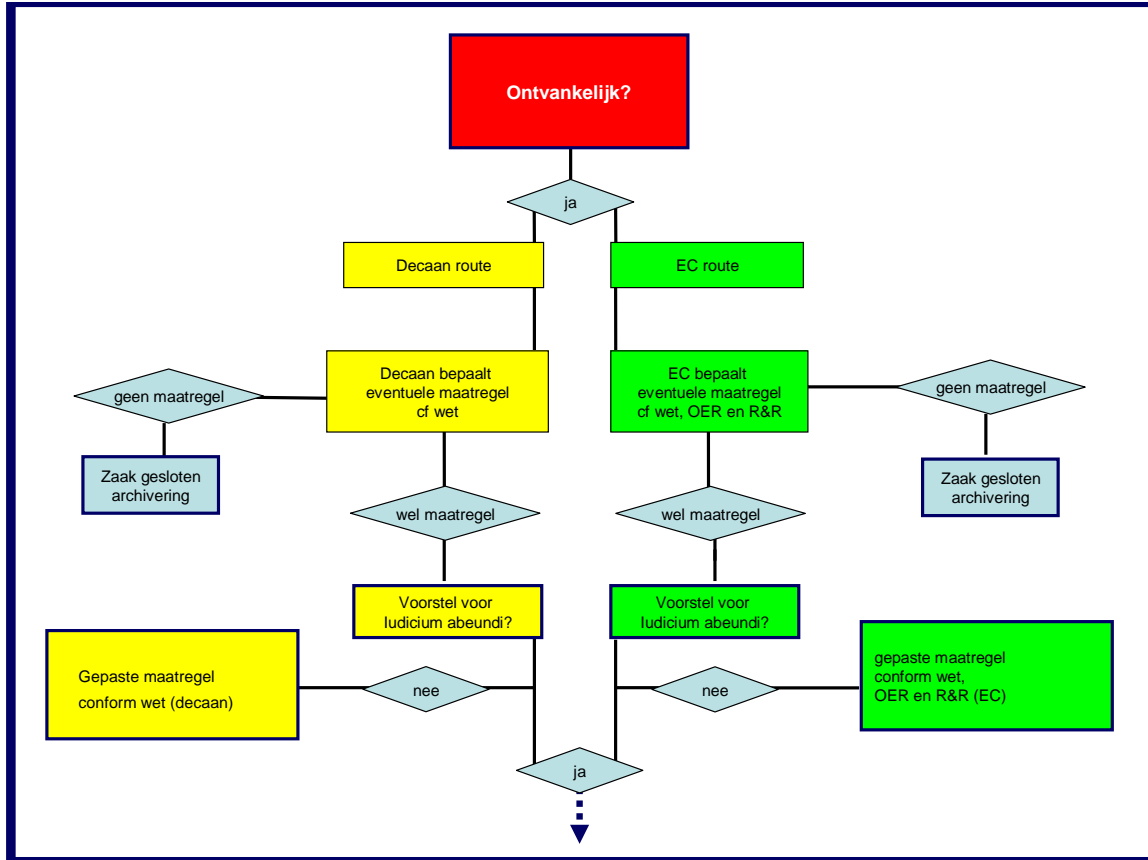
Op niveau CvB:

- Vaststelling van het Protocol Iudicium Abeundi (na overleg met decanen en EC-voorzitters);
- Geschillenadviescommissie IA (GIA) instellen en relatie CvB en GIA regelen.

PM uitbreiding regelgeving tav fraude en overlast (niet in dit protocol opgenomen)

6. Stroomschema beslissingen m.b.t. Iudicium Abeundi

7. Aanbevelingen

- Op korte termijn dient door de Colleges van Bestuur een besluit te worden genomen over het instellen van een landelijke geschillenadviescommissie zoals in het protocol beschreven, bestaande uit juristen en deskundigen op het gebied van toetsing van professioneel gedrag van de verschillende instellingen;
- Bij een volgende wetswijziging dient er ook aandacht te zijn voor die vormen van gedrag waarbij sprake is van een in gedragsmatig opzicht chronisch onder de maat functionerende student waarbij het cumulatieve beeld ertoe zou kunnen leiden dat hij/zij de opleiding zou moeten staken;
- De evaluatie van het protocol iudicium abeundi dient te geschieden onder verantwoordelijkheid van de instellingsbesturen;
- De onderwijsinstelling heeft weliswaar geen formele verplichtingen ten aanzien van nazorg bij een student na een uitgevaardigd IA, maar dit neemt niet weg dat ze wel in een vorm van nazorg kan voorzien, bijvoorbeeld door middel van loopbaanadvies. Wat de opleidingsgerelateerde consequenties van een IA betreft, zal moeten worden voorkomen dat studenten na een IA alsnog via een achterdeur tot die beroepsgroep kunnen toetreden in het kader waarvan zij een IA hadden gekregen. Vooral nog lijkt het bijvoorbeeld zo te zijn dat studenten met een IA voor geneeskunde zich in een ander EU-land kunnen inschrijven voor een opleiding geneeskunde, waarna zij met het artsdiploma in de hand alsnog in Nederland hun BIG-registratie kunnen verkrijgen. Het is wenselijk erin te voorzien dat deze sluiproute wordt gedicht.

8. Referenties

Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en enige andere wetten onder meer in verband met de verbetering van het bestuur bij de instellingen voor hoger onderwijs, de collegegeldsystematiek en de rechtspositie van studenten (versterking besturing); Verslag wetgevingsoverleg over versterking besturing;
<http://parlando.sdu.nl/cgi/login/anonymous>

Bonke B. Unprofessional or problematic behaviour of medical students outside the learning environment. Medical Teacher, 2006; 28(5): 440-442.

Editorial: Doctor as murderer. British Medical Journal, 2000; 320: 329-330.

Herwaarden, CLA van, Laan, RFJM & Leunissen, RRM (2009). Raamplan Artsopleiding 2009. NFU

Lens P. & Van der Wal, G. (1997) Problem Doctors: a conspiracy of silence. IOS Press, Amsterdam.

Luijk, SJ van, Mook WNKA van, Oosterhout, WPJ van. Het leren en toetsen van de professionele rol. Tijdschrift voor Medisch Onderwijs, 2009; 28(3): 107-118.

Mook WNKA van, Luijk SJ van, Grave W. de, Sullivan Helen O, Wass, V, Schuwirth LW, Vleuten CPM van der. Teaching and learning professional behaviour in practice. European Journal of Internal Medicine, 2009; 20: e105-e111.

Mook WNKA van, Luijk, SJ van, Vleuten, CPM van der. Professioneel gedrag in de opleiding geneeskunde. Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 2009; 153(32): 1-6.

Papadakis MA, Loeser H, Healy K. Early detection and evaluation of professionalism deficiencies in medical students: one school's approach. Academic Medicine, 2001; 76: 1100-6.

Papadakis MA, Teherani A, Banach MA, Knettler TR, Rattner SL, Stern DL, Veloski JJ, Hodgson CS. (2005). Disciplinary action by medical boards and prior behavior in medical school. New England Journal of Medicine, 353: 2673-82.

Professioneel gedrag: onderwijs, toetsing, begeleiding en regelgeving. Utrecht: Projectteam Consilium Abeundi; 2002.

Rosenthal, MM. (1995). The incompetent doctor: behind closed doors. Open University Press, Buckingham, UK.

Spaendonck, K van, Timmermans L, Thoben A, Postma C. Professioneel gedrag: begripsbepaling, onderwijs en toetsing. Nijmegen: Onderwijs Instituut UMC St Radboud; 2006.

9. Betrokkenen

Auteurs:

Dr. B. Bonke, klinisch psycholoog, Erasmus MC, Rotterdam,
Dr. S.J. van Luijk, arts / onderwijskundige, VUmc, Amsterdam

Met bijdragen van:

leden van het universitaire juristenoverleg,

in het bijzonder:

Mr. drs. A.F. van den Hoeven, Utrecht.

Mr. E.P.J. Jaspar, Rotterdam

Mr. drs. J.M.C. Krol, Amsterdam

Mr. P. Vlugter, Utrecht

Mr. drs. A.H.L. Korten, Groningen

het Landelijk Overleg Voorzitters Examencommissies Geneeskunde (LOVEC)

leden van de werkgroep Professioneel gedrag van de Nederlandse Vereniging voor Medisch Onderwijs (NVMO)

en andere deskundigen.

Bijlage 1 Achtergronden Protocol

Doel

Doel van deze bijlage is het geven van een toelichting op belangrijke inhoudelijke onderdelen genoemd in het overzicht van het protocol.

Bespreking kernpunten uit de wet en de memorie van toelichting

Morele ongeschiktheid

In de Memorie van Toelichting op de Wet Versterking Besturing wordt gewag gemaakt van het begrip 'morele ongeschiktheid' (MvT, art. 4.3, 2^e alinea, laatste volzin). Om enige duidelijkheid hierin te scheppen wordt deze paragraaf aan dit begrip gewijd.

Morele ongeschiktheid binnen een medische setting kent twee aspecten: morele ongeschiktheid ten aanzien van diegenen die binnen de onderwijssetting aan de zorg van de persoon zijn toevertrouwd (bijvoorbeeld (simulatie)patiënten) en morele ongeschiktheid ten aanzien van alle anderen die binnen de setting van het onderwijs met de persoon te maken hebben (bijvoorbeeld opleiders, collega-studenten, etc.). Hierbij kan men denken aan bedreigend en intimiderend optreden naar collega-studenten of docenten dat direct of indirect de patiëntveiligheid in gevaar brengt.

Morele ongeschiktheid kent verschillende gradaties, afhankelijk van de ernst van het incident en de frequentie van incidenten gerelateerd aan de persoon. Morele ongeschiktheid ten aanzien van patiënten zal gerelateerd zijn aan de mate waarin de persoonlijke integriteit van de patiënt direct of indirect wordt, of zou kunnen worden, geschaad. Dit kan tot uitdrukking komen in woord maar ook in daad (bijvoorbeeld het onnodig uitvoeren van onderzoek aan een patiënt), dus in situaties waarbij de patiëntveiligheid in het gedrang komt. De docent of examinator dient te bepalen of de 'fouten' gemaakt door de desbetreffende student behoren bij het leerproces om '(medisch) professional te worden' dan wel dat deze in aard en/of frequentie duidelijk afwijkend zijn ten opzichte van andere studenten of ten opzichte van wat binnen die fase van de opleiding redelijkerwijs kan worden verwacht. In een meerderheid van de gevallen zal het gaan om een aantal waarnemingen van onoirbaar gedrag in verschillende contexten door verschillende beoordelaars (professionals) die dit ook hebben gemeld en vastgelegd. Op deze wijze ontstaat een dossier op basis waarvan, in het uiterste geval voor de rechter, aannemelijk gemaakt kan worden dat de betreffende student apert ongeschikt is de studie voort te zetten met het oog op het later uit te oefenen beroep. Uiteraard wordt een dergelijk advies pas gegeven nadat aan alle zorgvuldigheidseisen met betrekking tot de desbetreffende student is voldaan, waaronder adequate feedback op het gedrag, specifieke leerdoelen en aandacht op de werkplek en andere begeleidingsmogelijkheden, afhankelijk van de zich voordoende casuïstiek.

Morele ongeschiktheid ten opzichte van andere personen dan (simulatie)patiënten (zie eerder) is lastiger te definiëren. Morele ongeschiktheid heeft vooral betrekking op gedrag. De kern is dat het gedrag uiteindelijk beoordeeld moet worden met het oog op het functioneren in de praktijk als aanstaand arts (c.q. tandarts, dierenarts). Dit houdt in dat bijvoorbeeld het stalken van een andere student of docent geen IA rechtvaardigt, maar intimiderend en bedreigend optreden naar collega-studenten of docenten of het volstrekt niet samenwerken in een setting waar direct of indirect de patiëntveiligheid in gevaar komt wel. De noodzaak voor een iudicium abeundi op basis van uitlatingen lijkt in de (medische) praktijk niet anders voor te komen dan door bedreigingen en intimidatie. Hierdoor kan op directe of indirecte wijze schade worden berokkend aan patiënten, docenten, medestudenten en anderen. Dit kan betrokkene ongeschikt maken voor de uitoefening van het beroep waartoe de opleiding opleidt. Criteria die binnen het tuchtrecht worden gehanteerd kunnen

fungeren als maatstaf. In geval van twijfel aan de laakbaarheid van iemands gedrag of uitlatingen kan artikel 47, lid 1 uit de wet Beroepen Individuele Gezondheidszorg (BIG) als leidraad dienen⁷: Een student moet volgens artikel 7.42a WHW door gedragingen of uitlatingen blijf hebben gegeven van ongeschiktheid voor de uitoefening van een of meer beroepen waartoe de door hem/haar gevolgde opleiding opleidt. Voor de beroepen in de gezondheidszorg geeft artikel 47 van de Wet BIG een duidelijke definitie van gedrag dat kan leiden tot tuchtrechtelijke sancties, namelijk:

- ...”
- a. enig handelen of nalaten in strijd met de zorg die hij in de hoedanigheid van arts (tandarts etc) behoort te betrachten ten opzichte van:
    1. degene, met betrekking tot wiens gezondheidstoestand hij bijstand verleent of zijn bijstand is ingeroepen;
    2. degene die, in nood verkerende, bijstand met betrekking tot zijn gezondheidstoestand behoeft;
    3. de naaste betrekkingen van de onder 1. en 2. bedoelde personen;
  - b. enig ander dan onder a) bedoeld handelen of nalaten in die hoedanigheid in strijd met het belang van een goede uitoefening van individuele gezondheidszorg....”

Gedrag en uitlatingen

Het verschil tussen gedragingen en uitlatingen is niet scherp te trekken. Is bijvoorbeeld ‘intimidatie of bedreiging’ gedrag of een uitlating? Daarom is het goed dat beide aspecten in de wettekst zijn opgenomen. Om tot een iudicium abeundi te kunnen leiden zouden uitlatingen in woord of geschrift echter direct of indirect betrekking moeten hebben op relevante aspecten van de opleiding en/of de latere beroepsbeoefening die een gevaar vormen voor diegenen die aan de zorg van die student (toekomstig arts, tandarts, dierenarts) worden toevertrouwd dan wel voor opleiders, docenten of medestudenten.

Uitgangspunten met betrekking tot beoordeling gedrag

Om studenten zo veel mogelijk een leidraad te geven voor wat in het algemeen van hen wordt verwacht qua gedrag als beroepsbeoefenaar, is het nodig dat de opleidingen hier duidelijke informatie over verstrekken, en op een of andere manier borgen dat studenten op de hoogte raken van deze informatie. Als illustratie hiervan staat hieronder de zogeheten Bachelorsverklaring Erasmus MC afgedrukt, die alle eerstejaars studenten geneeskunde aan het Erasmus MC Rotterdam in een plechtige bijeenkomst door hun aanwezigheid geacht worden te onderschrijven:

...”Als student geneeskunde realiseer ik mij dat aan het volgen van een artsopleiding rechten en plichten verbonden zijn. Deze vertalen zich in wederzijdse verwachtingen - tussen mij als toekomstig arts en het Erasmus MC als onderwijsinstelling - namelijk de volgende:

- *Ik kan erop vertrouwen dat het Erasmus MC mij een professionele artsopleiding biedt, overeenkomstig de eisen die de maatschappij aan de artsopleiding stelt.*
- *Van mijn kant zal ik mij gedragen zoals men dat van een goed student mag verwachten. Dit houdt in dat ik mij open en behulpzaam opstel, gericht ben op samenwerking en dat ik eerlijk, respectvol en zorgvuldig ben. Ik zal rekening houden met de achtergronden en gevoelens van iedereen met wie ik binnen de opleiding een professionele relatie onderhoud.*

Deze principes zal ik naleven en ik ben van mening dat studenten en docenten elkaar hierop moeten kunnen aanspreken. Van alle betrokkenen bij de opleiding geneeskunde van het Erasmus MC mag ik hetzelfde verwachten...”

⁷ http://www.st-ab.nl/wetten/0645_Wet_op_de_beroepen_in_de_individuele_gezondheidszorg_Wet_BIG.htm

Welke gedragingen vallen onder een iudicium Abeundi?

Om na te gaan welk gedrag specifiek door de wetgever wordt bedoeld, volgen nu enkele zinsneden uit de verschillende (deels overlappende) bronnen die hierop betrekking hebben (zie ook bijlage 2):

De wet

Onder het iudicium abeundi vallen volgens de wet de volgende gedragingen en uitlatingen: ...”gedragingen of uitlatingen (van een student waardoor deze) blijkt heeft gegeven van ongeschiktheid voor de uitoefening van een of meer beroepen waartoe de door hem gevolgde opleiding hem opleidt, dan wel voor de praktische voorbereiding op de beroepsuitoefening.”

De Memorie van Toelichting

Onder het iudicium abeundi zouden volgens de Memorie van Toelichting (MvT) de volgende studenten kunnen vallen:

...”studenten die door hun gedrag of hun uitlatingen een gevaar vormen voor andere betrokkenen”... of bijvoorbeeld ...”geneeskundestudenten tegen wie tuchtrechtelijke sancties zouden worden opgelegd indien het tuchtrecht op hen van toepassing zou zijn geweest.”

Voorts wijst de MvT erop dat de wet zich richt op ...”gevallen waarin personen door hun gedragingen en/of uitlatingen een bedreiging vormen voor anderen, zoals medestudenten, docenten maar ook voor degenen die op een andere manier deel uitmaken van het onderwijs. De situatie zal zich met name voordoen bij de praktijkoefeningen (stages, practica of co-schappen) die voorbereiden op de beroepsuitoefening. Het probleemgedrag kan zich uiten in (seksuele) intimidatie, agressie, geweld of algemeen disfunctioneren ten gevolge van een ernstige persoonlijkheidsstoornis. Er is dan geen sprake van fysieke, maar van morele [lees: ‘psychische’, red.] ongeschiktheid voor het beroep.” Ten aanzien van het onderscheid gedragingen—uitlatingen: ...”Gesuggereerd is dat het begrip ‘gedragingen’ het begrip ‘uitlatingen’ zou impliceren. Om dit ondubbelzinnig vast te stellen is het begrip ‘uitlatingen’ expliciet in het criterium opgenomen. Van belang is dat het gaat om gedragingen en/of uitlatingen die in de context van het beroep of de praktijkoefening ontoelaatbaar zijn.”

Wat valt onder het iudicium abeundi volgens de minister, als antwoord op kamervragen?

...”Een persoon vormt naar mijn mening (de Minister, red.) door zijn gedragingen een bedreiging voor anderen als die gedragingen zodanig zijn dat er vanuit mag worden gegaan dat de personen die hij in de uitoefening van het toekomstig beroep of de praktische oefening (stage) zal gaan behandelen of waarmee hij dan omgaat, substantiële (lichamelijke of emotionele) schade zullen oplopen. Dat zullen veelal personen zijn bij wie dergelijke gedragingen zijn geconstateerd; het kunnen ook personen zijn die (van tevoren) aangeven dat zij zich zullen gaan gedragen op een manier die een dergelijk gevaar oplevert.”

...”Er moet sprake zijn van gedragingen en uitlatingen die leiden tot de conclusie dat de desbetreffende student ongeschikt is voor het beroep waartoe de opleiding opleidt of de praktijkoefening daarbinnen.”

Welke gedragingen vallen niet onder een iudicium Abeundi?

Wat valt NIET onder het iudicium abeundi volgens de Memorie van Toelichting?

Relevante passages uit de MvT zijn de volgende:

...”Het onvoldoende functioneren op een bepaald gebied of handeling, bijvoorbeeld in de collegiale omgang of professioneel gedrag, is op zich niet voldoende voor een iudicium abeundi...”

...”Evenmin kan het iudicium abeundi worden ingezet om studenten met onvoldoende studieresultaten of inzet uit te schrijven...”

...”Zo zijn een bepaalde visie van de student, bijvoorbeeld een antidemocratisch gedachtegoed, onvoldoende grond tot het weigeren tot een opleiding, ook al zouden dergelijke gedachten niet sporen met het object van de opleiding...”

Wat valt NIET onder het iudicium abeundi volgens de minister, als antwoord op kamervragen?

Relevante passages uit het antwoord van de minister: ...”Expliciet is aangegeven en de Raad van State heeft dit in positieve zin gememoreerd, dat het iudicium abeundi niet mag leiden tot aantasting van de academische vrijheid. Evenmin mag er sprake zijn van een aantasting van de vrijheid van meningsuiting. Het iudicium abeundi is een ultimum remedium en moet ook als zodanig worden vormgegeven.”

...”Ik (de Minister, red.) wijs er nog eens nadrukkelijk op dat het iudicium abeundi een zwaar middel is dat slechts bij hoge uitzondering kan worden gebruikt. De instelling kan en mag het niet gebruiken om studenten die onvoldoende presteren (Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31 821, nr. 7 46) te verwijderen. Hetzelfde geldt ten aanzien van een student die gebruik maakt van de vrijheid van meningsuiting op een het College van Bestuur onwelgevallige manier...”

...”Dat een student een fundamentalistisch gedachtegoed aanhangt, hoeft hem niet ongeschikt te maken voor een beroep. Toepassing van het iudicium abeundi is dan niet aan de orde. Als ten aanzien van deze student de conclusie zou moeten worden getrokken dat hij een bepaalde opleiding niet mag volgen omdat hij anders mogelijk de staatsveiligheid in gevaar brengt, dan dient een andere rechtsgrond gehanteerd te worden om hem te verwijderen of inschrijving te weigeren. Zo kan iemand die niet de Nederlandse nationaliteit bezit op grond van de Vreemdelingenwet tot ongewenst persoon worden verklaard en het land uitgezet of – eerder nog – de toegang tot Nederland worden geweigerd. Voorafgaand daaraan vindt een belangenafweging plaats waarbij ook gekeken wordt naar de openbare orde en nationale veiligheid...”

Uit jurisprudentie zal moeten blijken of een student die weliswaar over voldoende sociale omgangsvormen beschikt maar desondanks evident ongeschikt wordt bevonden voor het toekomstig beroep, een iudicium abeundi kan krijgen. Evenmin is het geheel duidelijk of een (niet fysieke) dreiging voor de patiënt in de zin van patiëntveiligheid onder de wet valt. Het bewijs van onveiligheid voor de patiënt zal hoe dan ook lastig te leveren zijn want meestal moet er eerst iets mis gaan voordat het bewijs van schade voor de patiënt en daarmee de relatie met de patiëntveiligheid en daarmee met de toekomstige beroepsbeoefening is vastgesteld.

Het is ook duidelijk dat studenten die geregeld een onvoldoende beoordeling professioneel gedrag krijgen op grond van de reguliere beoordelingsmomenten in het curriculum, niet uitsluitend om die reden een iudicium abeundi kunnen krijgen. Echter, als studenten bijvoorbeeld na herhaalde waarschuwingen volharden in het uitvoeren van onnodige invasieve handelingen, zal dit leiden tot onvoldoende beoordelingen professioneel gedrag bij reguliere toetsing. Ervan uitgaand dat dit onderdeel verplicht deel uitmaakt van het curriculum betekent dat voor de student in kwestie dat hij niet zal kunnen afstuderen. Om echter te voorkomen dat in zo een geval steeds opnieuw patiënten direct of indirect gevaar lopen kan in uitzonderingsgevallen een IA het enige middel zijn om dit gevaar te keren. Het moge duidelijk zijn dat een herhaald chronisch gebrek aan kennis geen reden is voor een iudicium abeundi. De wetgever verwijst hierbij naar de mogelijkheid van een bindend studieadvies. Hij vermeldt daarbij niet dat deze mogelijkheid alleen voor het eerste studiejaar bestaat.

Verskil jongerejaars-ouderejaars

Bij inzet van een zo zwaar middel als een iudicium abeundi zal inhoudelijk moeten worden getoetst op de ernst van de gedragingen of uitlatingen, de frequentie ervan, de kans op recidive, en de mate waarin de betrokkene in staat en bereid is afstand te nemen van het gewraakte gedrag, of laat blijken in dat opzicht zichzelf te willen en kunnen verbeteren. Eveneens zal het nodig zijn de aard van de

opleiding te betrekken bij beoordeling van misdragingen of laakbare uitlatingen, en daarbij ook de mate waarin de student in zijn/haar opleiding is gevorderd. Immers, een pas aan een opleiding begonnen student kan wellicht op meer clementie rekenen wanneer hij/zij zich ernstig misdraagt, ook al omdat hij/zij nog relatief jong is, dan een andere student die na een langere periode van opleiding ernstig de fout in gaat.

Reikwijdte beoordeling

Proactief versus reactief

De vraag is in hoeverre een opleiding, cq de EC ook proactief kan handelen wanneer zich nog geen problemen hebben voorgedaan maar de kans hierop wel zeer groot moet worden geacht. Hierbij valt te denken aan studenten die een geneeskundige opleiding volgen (of een andere opleiding waarbinnen kwetsbare derden aan hun zorgen worden toevertrouwd) en lijden aan een ernstige persoonlijkheidsstoornis, bijvoorbeeld in het autistisch spectrum, dan wel aan een psychiatrische stoornis zoals schizofrenie. In deze gevallen zou de bevoegde instantie binnen de onderwijsinstelling zich niet afzijdig moeten houden zodra dergelijke feiten over een van de studenten binnen de opleiding bekend worden. In zo een geval zou men vanuit de onderwijsinstelling proactief moeten onderzoeken in hoeverre de ernst van de persoonlijke problematiek een beletsel vormt voor de student om een eenmaal gestarte opleiding voort te zetten.

Als een onderwijsinstelling op de hoogte raakt van belastende (strafbare) feiten bij een student die niet verenigbaar zijn met de latere beroepsuitoefening is een iudicium abeundi niet meteen de meest geëigende weg. Aangifte bij de politie (kolom 4 in het schema van gedrag) is hier de weg die gevolgd moet worden. Gaat het echter om kennisneming van een onvoorwaardelijke veroordeling wegens dergelijke strafbare feiten dan ligt het doorlopen van het IA-traject voor de hand. Screening vooraf op al dan niet aanwezige karaktereigenschappen of persoonlijkheden, indien al mogelijk, wordt als maatschappelijk ongewenst afgewezen. Maar, kandidaat-studenten met bepaalde persoonlijkheidsstoornissen (bv. ernstige vormen van het syndroom van Asperger) zullen in dit verband wel goed moeten worden geïnformeerd over die opleidingen waarbinnen dusdanige eisen aan hen worden gesteld dat zij, gezien hun persoonlijkheidsproblematiek, normaal gesproken daar niet aan zullen kunnen voldoen. Dit geldt overigens ook voor aankomend studenten met een zintuiglijke handicap: een blinde student zal bv. niet aan de eisen die de opleiding tandheelkunde aan haar studenten stelt kunnen voldoen. Jonge mensen die een opleiding willen volgen die gedoemd is te mislukken, verdienen optimale voorlichting over hun studiekeuze om hen te behoeden voor langdurige investering in een opleiding die redelijkerwijs niet met goed gevolg kan worden afgerond. In dit verband lijkt het wenselijk dat bij voorlichting op middelbare scholen—maar ook bijvoorbeeld bij open dagen van de onderwijsinstelling zelf en in brochures en andere documentatie voor aanstaande studenten—mogelijke kandidaat-studenten voor bepaalde opleidingen worden geïnformeerd over persoonlijkheidseigenschappen en handicaps die als niet verenigbaar worden beschouwd met de latere uitoefening van het beroep waartoe de studie opleidt. Denk hierbij aan een niet behandelbare paranoïde schizofrenie bij een student die een geneeskundige opleiding volgt. Door voorafgaand aan de start van een opleiding op die manier voorlichting te geven kan men trachten te voorkomen dat jonge mensen tijd en energie steken in een opleiding die gedoemd is te mislukken, of waarbinnen zich in de loop der tijd zeer waarschijnlijk problemen zullen voordoen die het nodig maken dat de studie moet worden gestaakt. Uiteraard kan worden tegengeworpen dat er ook beroepsbeoefenaren zijn die gedrags- of persoonlijkheidseigenschappen hebben welke niet goed verenigbaar zijn met de beroepsuitoefening: een tandarts die handelt in hard drugs, een dierenarts die zich laat omkopen door gokbazen in de draf-sport, een leerkracht in het basisonderwijs die kinderporno op zijn computer downloadt, en een gynaecoloog die ontucht pleegt met zijn patiënten zijn in dit verband illustratief. In deze gevallen zal in het algemeen de inspectie (bv. van onderwijs of gezondheidszorg) of een Tuchtcollege moeten ingrijpen dan wel maatregelen moeten nemen. Echter, louter het feit dat

dergelijke beroepsbeoefenaren in Nederland werkzaam kunnen zijn, betekent niet dat men daarom zou moeten gedogen dat studenten met vergelijkbare laakbare gedragingen of uitlatingen hun opleiding zonder meer kunnen voltooien om vervolgens de praktijk in te kunnen gaan. Het is in dit verband ongewenst dat personen tijdens hun opleiding (bv. in stages), of later tijdens hun beroepsuitoefening, schade aan derden kunnen berokkenen die door tijdig ingrijpen had kunnen worden voorkomen.

Binnen of buiten de onderwijssituatie

In het verlengde van bovenstaande is het goed nogmaals het onderscheid duidelijk te maken tussen laakbaar gedrag (wangedrag, immoreel gedrag, vergrijpen) dat zich binnen dan wel buiten de onderwijssituatie, cq het gezichtsveld van de opleiding voordoet. Gemakshalve wordt in het onderhavige protocol met 'binnen' de onderwijssituatie bedoeld: in een situatie waarin de student deelneemt aan, of aanwezig is bij, een onderdeel van het onderwijs (inclusief stages, toetsmomenten e.d.) zoals dat binnen zijn of haar opleiding wordt aangeboden. Onder 'buiten de onderwijssituatie' worden dan alle overige situaties verstaan.

Het zal duidelijk zijn dat een student die zich binnen de onderwijssituatie, maar ook in de wandelgangen van de onderwijsinstelling, in bovenstaande zin misdraagt, dan wel herhaaldelijk ander onoirbaar gedrag vertoont, zich hieromtrent moet verantwoorden bij de autoriteiten binnen de opleiding. Veelal zal de EC en/of de decaan in zulke gevallen worden ingeschakeld om het gedrag te kwalificeren en te beoordelen of een maatregel moet worden opgelegd en zo ja welke.

Wanneer het wangedrag of de uitlatingen van een student echter van dien aard zijn dat deze als zeer ernstig moeten worden beschouwd in relatie tot de latere beroepsbeoefening (of de praktische voorbereiding daarop) of weliswaar minder ernstig maar wel herhaaldelijk voorkomend, dan zou het niet mogen uitmaken waar zich dit wangedrag heeft voorgedaan, dus binnen of buiten de onderwijssituatie. Echter, voor gedrag dat zich voordoet buiten de onderwijssituatie zijn de mogelijkheden tot het uitvaardigen van een maatregel door de EC of decaan zeer beperkt en alleen in uitzonderlijke situaties mogelijk, zoals al eerder is aangegeven.

Meldingen

Ernst van de melding

Het is lastig in te schatten welke ernst men moet toekennen aan een gemeld incident. Exploratie van de context is in dit geval erg belangrijk. Concreet betekent het: exploreren van de visie van de beoordelaar/informant, kennis nemen van de visie van de student en van eventuele betrokkenen en getuigen en het afwegen van deze visies tegen eerder geformuleerd beleid rondom te nemen maatregelen. Uiteraard dienen hierbij eveneens de wettelijke regels betrokken te worden.

In het algemeen zal men bij de afweging van de ernst van een incident tenminste twee factoren laten meewegen, namelijk ten eerste of er al eerder meldingen van incidenten zijn geweest op het gebied van gedragingen of uitlatingen bij de desbetreffende persoon en ten tweede wat de ernst is van het gemelde incident. Naarmate een student zich ernstiger misdraagt, dan wel wanneer de frequentie van laakbare gedragingen of uitlatingen bij deze student toeneemt, zal de kans toenemen op een IA.

Wie meldt aan wie?

Onder melding wordt verstaan het de daartoe bevoegde instantie binnen een onderwijsinstelling op de hoogte brengen van een gebeurtenis waarin een student van die onderwijsinstelling dusdanig laakbaar gedrag dan wel een vorm van disfunctioneren heeft vertoond, of uitlatingen heeft gedaan, dat die naar de mening van de melder moeten worden bestempeld als ontoelaatbaar voor, of als onverenigbaar met, de uitoefening van het beroep waartoe de instelling opleidt of de praktische voorbereiding daarop.

Traject na melding

Bij het doen van een melding dient degene over wie een melding plaatsvindt hiervan in kennis te worden gesteld en zo spoedig mogelijk de gelegenheid te krijgen hierop te reageren. Een melding zal in beginsel dienen te worden gedaan door een docent of examinator, of iemand met een vergelijkbare functie. Ook indien anderen een voorval of uitlating van een student aan de kaak willen stellen, zal dit in de regel dienen te gebeuren via de docent of examinator die vervolgens een formele melding kan doen. Een melder zal zich er wel van moeten vergewissen dat het gewraakte gedrag of de gewraakte uitlatingen zo hebben plaatsgevonden als hem of haar ter ore is gekomen. Veelal zal de melder derhalve zijn of haar eigen onderzoek hebben ingesteld naar de gebeurtenissen alvorens daadwerkelijk tot melding wordt overgegaan.

Het stroomschema

In het stroomschema dat deel uitmaakt van dit protocol (zie pag. 13-14) wordt systematisch aangegeven welke stappen zouden moeten worden doorlopen voordat een eventueel iudicium *abeundi* kan worden afgegeven. Hieronder worden deze stappen nader toegelicht.

Uitgangspunt is laakbaar gedrag van, of laakbare uitlatingen gedaan door, een student. Meldingen betreffende mogelijk laakbaar gedrag of laakbare uitlatingen komen binnen bij, of worden doorgeleid naar de decaan of EC. Deze neemt kennis van de aangedragen feiten en verklaringen en bepaalt op grond daarvan of de melding betrekking heeft op een onderwijssituatie of niet. Heeft de melding betrekking op een onderwijssituatie dan wordt de zaak in handen gegeven van de EC (met een bericht van kennisgeving aan de decaan), en in alle andere gevallen in handen van de decaan (met een bericht van kennisgeving aan de EC). Vervolgens bepaalt de EC, dan wel de decaan, of de melding in behandeling wordt genomen. De instantie (EC of decaan) die daarover een uitspraak moet doen zal ten minste moeten nagaan op basis van de gewraakte gedragingen of uitlatingen welke instellingsregeling in dat geval de meest geëigende is.

In geval van een mogelijk IA wordt de procedure door de EC of de decaan verder doorlopen. Al naar gelang welke route wordt gevolgd, krijgt de EC of de decaan de beschikking over alle relevante feiten en documenten en hoort deze alle betrokkenen. In beide routes zal na zorgvuldige afweging een besluit moeten worden genomen over eventuele maatregelen en het voorbereiden van een iudicium *abeundi*. Wordt de casus van een student niet van dusdanige aard ingeschat dat een iudicium *abeundi* gerechtvaardigd lijkt, dan bepaalt de EC of de decaan binnen de bestaande wet- en regelgeving of een andere maatregel wordt opgelegd en zo ja welke. Wanneer het besluitvormingsproces leidt tot de conclusie dat de student in aanmerking komt voor een iudicium *abeundi*, dan adviseert de EC of de decaan het CvB het besluit tot een iudicium *abeundi* te nemen. Het CvB neemt de zaak vervolgens in behandeling en komt op grond daarvan tot een besluit waartegen de student bezwaar kan aantekenen. Als de student bezwaar aantekent vraagt het CvB hierover advies aan een landelijke geschillenadviescommissie: de Geschillenadviescommissie Iudicium *Abeundi* (GIA). Deze GIA krijgt de beschikking over alle relevante stukken en hoort de betrokkenen. Vervolgens geeft zij advies of zij het bezwaar van de student gegrond of ongegrond acht. Het CvB neemt een besluit op bezwaar en voegt bij de toezending van het besluit aan de student het advies van de GIA.

Privacy en veiligheid

Het gehele traject van melding tot en met een beslissing over een iudicium abeundi moet uiteraard voldoen aan gangbare eisen met betrekking tot privacy en veiligheid. Alle bij het traject betrokken personen en instanties zijn gebonden aan een zwijgplicht wanneer het de identiteit van de betrokken student betreft. Zittingen en uitspraken van de landelijke Geschillenadviescommissie Iudicium Abeundi (GIA) zijn niet openbaar. Om optimaal zorg ervoor te dragen dat de belangen van de betrokkene zo min mogelijk worden geschaad, verdient het aanbeveling vast te leggen wie wanneer, en om welke redenen, inzage kan krijgen in gegevens over het traject IA zoals in dit protocol beschreven.

Bijlage 2

Wettekst en memorie van toelichting en reactie minister op advies Raad van State

TEKST WETSVOORSTEL, gepubliceerd 19 december 2008

Artikel 7.42. Beëindiging inschrijving

1. Het instellingsbestuur beëindigt op verzoek van degene die is ingeschreven voor een opleiding diens inschrijving met ingang van de volgende maand.
2. Indien degene die is ingeschreven voor een opleiding zijn wettelijk collegegeld, instellingscollegegeld, collegegeld OU of examengeld na aanmaning niet heeft voldaan, kan het instellingsbestuur de inschrijving, met ingang van de tweede maand volgend op de aanmaning beëindigen
3. Indien een inschrijving wordt beëindigd in een geval als bedoeld in artikel 7.8b, vijfde lid, artikel 7.12b, artikel 7.37, vijfde of zesde lid, artikel 7.42a of artikel 7.57h, eerste of tweede lid, beëindigt het instellingsbestuur de inschrijving met ingang van de volgende maand.
4. Het instellingsbestuur stelt regels van procedurele aard vast met betrekking tot de toepassing van dit artikel.
5. Het instellingsbestuur informeert de betrokkene en de Informatie Beheer Groep over de beëindiging van de inschrijving.

Na artikel 7.42 wordt een nieuw artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 7.42a. Gedragingen student in relatie tot toekomstige beroepsuitoefening

1. Het instellingsbestuur kan in bijzondere gevallen na advies van de examencommissie, de decaan of een met de decaan vergelijkbaar orgaan binnen de instelling en na zorgvuldige afweging van de betrokken belangen de inschrijving van een student voor een opleiding beëindigen dan wel weigeren, als die student door zijn gedragingen of uitlatingen blijkt heeft gegeven van ongeschiktheid voor de uitoefening van een of meer beroepen waartoe de door hem gevolgde opleiding hem opleidt, dan wel voor de praktische voorbereiding op de beroepsuitoefening.
2. Het instellingsbestuur dan wel het instellingsbestuur van een andere instelling die een zelfde of verwante opleiding verzorgt, kan besluiten de student niet opnieuw of niet voor die opleiding in te schrijven.
3. Indien de student, bedoeld in het eerste lid, is ingeschreven voor een andere opleiding en daarbinnen het onderwijs volgt van een afstudeerrichting die overeenkomt met of gelet op de praktische voorbereiding op de beroepsuitoefening verwant is aan de opleiding waarvoor de inschrijving met toepassing van het eerste lid is beëindigd, kan het instellingsbestuur na advies van de examencommissie, de decaan of een met de decaan vergelijkbaar orgaan binnen de instelling en na zorgvuldige afweging van de betrokken belangen besluiten dat de student die afstudeerrichting of andere onderdelen van die opleiding niet mag volgen.
4. Artikel 7.42, vierde en vijfde lid, is van overeenkomstige toepassing.

MEMORIE VAN TOELICHTING

4.3 Iudicium abeundi

Voor een goed functioneren van een instelling is van essentieel belang dat studenten, docenten en andere betrokkenen bij het onderwijs in onderling vertrouwen kunnen deelnemen of bijdragen aan het onderwijsproces. In incidentele, ernstige gevallen kan er grote behoefte bestaan om studenten die door hun gedrag of hun uitlatingen een gevaar vormen voor andere betrokkenen (bij het onderwijs of

beroep) geheel uit te schrijven dan wel te weigeren voor die opleiding. Zo heeft zich de afgelopen jaren enkele keren de situatie voorgedaan dat tijdens de opleiding bleek dat een student zeer ongeschikt was voor het beroep waartoe de opleiding opleidt of ongeschikt voor de praktijkomgeving c.q. praktijk(gerichte) onderdelen binnen de opleiding. Hierbij valt te denken aan een geneeskundestudent tegen wie tuchtrechtelijke sancties zouden worden opgelegd, indien het tuchtrecht op hem van toepassing zou zijn geweest en een pedofiele student aan een pedagogische opleiding.

Voor bijzondere instellingen bestaat een formele wettelijke mogelijkheid de inschrijving van studenten te weigeren dan wel deze te beëindigen wanneer gegronde vrees bestaat dat de betrokkene van die inschrijving en daaraan verbonden rechten misbruik zal maken dan wel heeft gemaakt door in ernstige mate afbreuk te doen aan de eigen aard van die instelling. Betoogd is dat zowel bijzondere als openbare instellingen dergelijke studenten kunnen uitschrijven dan wel dat de inschrijving kan worden geweigerd zonder dat daarvoor een wettelijke grondslag nodig is. Recent heeft de rechter zich over deze kwestie uitgesproken (College van beroep voor het hoger onderwijs; CBHO nr. 2008/008, 20 juni 2008) en geoordeeld dat een student onder bijzondere omstandigheden om dringende redenen kan worden geweigerd. Omdat de WHW het toelatingsrecht van studenten regelt (mits voldaan aan de in of bij wet gestelde eisen) en omdat het om een ingrijpende bevoegdheid van een instelling gaat, is het van belang de bevoegdheid van de instelling om een student uit te schrijven respectievelijk inschrijving te weigeren op ondubbelzinnige wijze te regelen. De voorgestelde voorziening richt zich op gevallen waarin personen door hun gedragingen een bedreiging vormen voor anderen, zoals medestudenten, docenten maar ook voor degenen die op een andere manier deel uitmaken van het onderwijs. De situatie zal zich met name voordoen bij de praktijkoefeningen (stages, practica of co-schappen) die voorbereiden op de beroepsuitoefening. Het probleemgedrag kan zich uiten in (seksuele) intimidatie, agressie, geweld of algemeen disfunctioneren ten gevolge van een ernstige persoonlijkheidsstoornis. Er is dan geen sprake van fysieke, maar van morele ongeschiktheid voor het beroep.

Niet alleen gedragingen, maar ook uitlatingen kunnen op grond van het voorgestelde artikel 7.42a, eerste lid, leiden tot beëindiging of weigering van de inschrijving. Gesuggereerd is dat het begrip 'gedragingen' het begrip 'uitlatingen' impliceert, omdat bij uitlatingen ook sprake is van moreel ontoelaatbare gedragingen. Om dit ondubbelzinnig vast te stellen is het begrip 'uitlatingen' expliciet in het criterium opgenomen. Van belang is dat het gaat om gedragingen en uitlatingen die in de context van het beroep of de praktijkoefening ontoelaatbaar zijn. Het onvoldoende functioneren op een bepaald gebied of handeling, bijvoorbeeld in de collegiale omgang of professioneel gedrag, is op zich niet voldoende voor een iudicium abeundi. Dit zal in het kader van het reguliere onderwijsprogramma aan de orde (moeten) komen en in dat verband kunnen worden beoordeeld. Als dit wordt getoetst in een bepaald studieonderdeel zal de student dat studieonderdeel niet met een voldoende afsluiten en—als sprake is van een verplicht onderdeel—de opleiding niet kunnen afronden. Evenmin kan het iudicium abeundi worden ingezet om studenten met onvoldoende studieresultaten of inzet uit te schrijven. Voor het verwijderen vanwege onvoldoende studieresultaten—en onvoldoende inzet voor de opleiding zal zich eveneens uiten in onvoldoende studieresultaten—bestaat de mogelijkheid van een bindend afwijzend studieadvies.

Omdat het verwijderen of weigeren van een student een ingrijpende bevoegdheid van de instelling is, wordt benadrukt dat hiervan pas gebruik mag worden gemaakt als een zorgvuldige afweging van belangen heeft plaatsgevonden. De maatregel moet proportioneel zijn. Omdat weigering van inschrijving of verwijdering van de opleiding een verstreckende maatregel is, betekent een en ander dat niet lichtzinnig tot deze maatregel overgegaan mag worden. Zo is een bepaalde visie van de student, bijvoorbeeld een antidemocratisch gedachtegoed, onvoldoende grond tot het weigeren tot

een opleiding, ook al zouden dergelijke gedachten niet sporen met het object van de opleiding. De grondwettelijke vrijheden, zoals de vrijheid van meningsuiting, zijn daarbij uitgangspunt. Bovendien geldt de academische vrijheid, verankerd in de wet, óók voor studenten.

Bij de afweging dienen derhalve belangen als de academische vrijheid en het recht op onderwijs enerzijds en de belangen van de instelling, andere studenten en andere betrokkenen bij het onderwijs anderzijds, een rol te spelen.

Naast de mogelijkheid een student op genoemde gronden te weigeren of uit te schrijven, krijgt de instelling die de inschrijving voor die opleiding van deze student heeft beëindigd de mogelijkheid deze student te weigeren wanneer hij zich voor dezelfde opleiding (opnieuw) wil inschrijven. Ook andere instellingen krijgen die mogelijkheid als de student in kwestie zich voor dezelfde opleiding wil inschrijven. Schrijft de student zich in voor een andere opleiding, maar kiest hij voor een afstudeerrichting waar hetzelfde probleem zich waarschijnlijk zal voordoen dan kan de onderwijsinstelling deze student de toegang tot die afstudeerrichting of andere onderdelen van die opleiding ontzeggen. Ook voor deze student is vanzelfsprekend een goede rechtsbeschermingsprocedure geregeld: dit is de procedure zoals onder paragraaf 4.1 is beschreven.

ADVIES RAAD VAN STATE d.d. 3 oktober 2008

Iudicium abeundi

Ingevolge het nieuwe artikel 7.42a, eerste lid, van de WHW, kan het college van bestuur van een instelling de inschrijving van een student aan een opleiding beëindigen indien deze door zijn gedragingen of uitlatingen blijkt heeft gegeven van ongeschiktheid voor de uitoefening van een of meer beroepen waartoe de door hem gevolgde opleiding hem opleidt dan wel voor de praktische voorbereiding op die beroepsuitoefening. Ingevolge het tweede lid van deze bepaling kan een (hernieuwde) inschrijving aan deze opleiding of aan eenzelfde of aanverwante opleiding van een andere instelling worden geweigerd. Ingevolge het derde lid wordt het ook mogelijk deze student niet toe te laten tot een afstudeerrichting of onderdelen van een opleiding die verwant is aan de opleiding waarvan de inschrijving is beëindigd.

Volgens paragraaf 4.3 van de memorie van toelichting gaat het hier om studenten die ervan blijken hebben gegeven ongeschikt zijn voor het beroep waartoe de opleiding opleidt. Daarbij wordt in de eerste plaats gedacht aan studenten in geneeskundige opleidingen aan wie een tuchtrechtelijke sanctie zou zijn opgelegd, indien het tuchtrecht op hen van toepassing zou zijn geweest. Voorts gaat het om studenten die een bedreiging vormen voor anderen, bijvoorbeeld door agressie of seksuele intimidatie tegen medestudenten, docenten of patiënten. De toelichting benadrukt onder verwijzing naar de academische vrijheid terecht dat het niet de bedoeling is met behulp van deze bepaling studenten te weigeren op grond van bepaalde visies, zoals ondemocratisch gedachtegoed.

De Raad onderkent de wenselijkheid om studenten die zich ernstig misdragen definitief van een opleiding te verwijderen. Gelet op het belang van de betrokken studenten en de academische vrijheid is hij van oordeel dat deze mogelijkheid zo beperkt mogelijk moet worden gehouden. De term "uitlatingen" lijkt in dit verband niets toe te voegen, omdat gedragingen naar het oordeel van de Raad eveneens betrekking heeft op ontoelaatbare uitlatingen, zoals bedreigingen, beledigingen en seksuele intimidatie. De term uitlatingen kan ten onrechte de indruk wekken dat ook het uiten van maatschappelijk omstreden gedachtegoed onder de reikwijdte van artikel 7.42a valt. De Raad adviseert toe te lichten wat de term "uitlatingen" toevoegt. De Raad wijst er voorts op dat medische opleidingen het iudicium abeundi ook willen gebruiken voor studenten die stelselmatig een onvoldoende beoordeling krijgen voor professioneel gedrag, zoals de omgang met patiënten en

collega's, en daardoor eveneens ongeschikt zijn voor het beroep waartoe de opleiding voorbereidt, zonder dat direct sprake is van moreel laakbaar gedrag. De toelichting besteedt aan deze mogelijkheid geen aandacht. Evenmin wordt ingegaan op de vraag of het iudicium abeundi, in aanvulling op artikel 7.8b, derde lid, van de WHW gebruikt kan worden om studenten met onvoldoende inzet en studieresultaten uit te schrijven. De Raad adviseert artikel 7.42a en de bijbehorende toelichting aan te passen.

REACTIE MINISTER OCW OP ADVIES RAAD VAN STATE, ALS WEERGEGEVEN IN HET NADER RAPPORT INZAKE HET VOORSTEL VAN WET TOT WIJZIGING VAN DE WHW EN DIVERSE ANDERE WETTEN ('VERSTERKING BESTURING') d.d. 15 december 2008

Iudicium abeundi

Niet alleen gedragingen, maar ook uitlatingen kunnen op grond van het voorgestelde 7.42a, eerste lid, leiden tot beëindiging van de inschrijving. Voor de toevoeging "uitlatingen" is bewust gekozen, om de reikwijdte van deze nieuwe bepaling ondubbelzinnig vast te leggen. Ik hecht er aan de gronden voor beëindiging van de inschrijving zo beperkt mogelijk te houden. Een belangrijke restrictie is dat het moet gaan om gedragingen en uitlatingen die in de context van het desbetreffende beroep of de praktijkoefening ontoelaatbaar zijn.

Het verkrijgen van een onvoldoende voor een bepaalde handeling of het beschikken over beperkte vaardigheden (bijvoorbeeld sociale vaardigheden), is op zichzelf niet voldoende voor een iudicium abeundi. Evenmin kan het iudicium abeundi worden ingezet om studenten met onvoldoende studieresultaten of studieinzet uit te schrijven. Daarvoor bestaat de mogelijkheid van een bindende afwijzend studieadvies. Ik zie geen aanleiding het wetsvoorstel op dit aspect aan te passen, maar het voorgaande is alsnog opgenomen in de memorie van toelichting.

KAMERSTUK 2008-2009, 31821, nr. 6, Tweede Kamer

Afkomstig van: Staten-Generaal (SG)

Datum vaststelling: 13-03-2009

Antwoord Minister op vragen 2^e kamer mbt iudicium abeundi

Valt onder behandeling van geschillen die betrekking hebben op een beoordeling van de kwaliteit van de student ook het iudicium abeundi?

Ja, ook bij toepassing van het iudicium abeundi is rechtsbescherming mogelijk. De geschillenadviescommissie zal bij geschillen daarover een advies uitbrengen aan het instellingsbestuur dat dan vervolgens op grond van een heroverweging beslist

Hoe voorkomt de regering dat het iudicium abeundi door instellingen wordt gebruikt om lastige studenten te weren of te verwijderen?

Er moet sprake zijn van gedragingen en uitlatingen die leiden tot de conclusie dat de desbetreffende student ongeschikt is voor het beroep waartoe de opleiding opleidt of de praktijkoefening daarbinnen

Ook valt het iudicium onder de rechtsbescherming met een interne en een externe procedure.

Ik merk volledigheidshalve nog op dat het wetsvoorstel wel de mogelijkheid biedt studenten die voor ernstige overlast zorgen definitief te verwijderen van de instelling.

Op dit moment is onvoldoende duidelijk wat de regering bedoelt met de morele ongeschiktheid voor een beroep die de basis vormt voor het iudicium abeundi. De leden willen graag weten hoe de criteria voor morele ongeschiktheid tot stand zullen komen en welke partijen daarbij betrokken zullen zijn?

De criteria worden door het instellingsbestuur vastgesteld. Het is tenslotte een beslissing van de instelling. Dit laat onverlet dat de instelling zich kan en vermoedelijk zal laten leiden door criteria die zijn opgesteld door beroepsgroepen. Zo wordt binnen de medische discipline op dit moment nagedacht over eventuele criteria die naar haar oordeel voor de opleiding geneeskunde zouden

kunnen gelden. Deze kunnen niet zeer specifiek zijn omdat elk geval uniek is en telkens weer moet worden gewogen waarom specifieke gedragingen en uitlatingen van een student hem ongeschikt maken voor een bepaald beroep of praktijkoefening.

Het vastleggen van de criteria is daarom geen verplichting. Zij bieden wel een richtsnoer en kunnen de zorgvuldigheid jegens de student en de rechtszekerheid bevorderen.

Wanneer vormen personen volgens de minister door hun gedragingen een bedreiging voor anderen, zo vragen deze leden vervolgens. In de memorie van toelichting richt de regering zich alleen op ontucht en pedofilie. Hiermee wordt de vraag omzeild of onder het iudicium abeundi bijvoorbeeld ook mensen met fundamentalistisch gedachtegoed de toegang tot opleidingen mag worden geweigerd.

Een persoon vormt naar mijn mening door zijn gedragingen een bedreiging voor anderen als die gedragingen zodanig zijn dat er vanuit mag worden gegaan dat de personen die hij in de uitoefening van het toekomstig beroep of de praktische oefening (stage) zal gaan behandelen of waarmee hij dan omgaat, substantiële (lichamelijke of emotionele) schade zullen oplopen. Dat zullen veelal personen zijn bij wie dergelijke gedragingen zijn geconstateerd; het kunnen ook personen zijn die (van te voren) aangeven dat zij zich zullen gaan gedragen op een manier die een dergelijk gevaar oplevert.

Deze leden maken zich met name zorgen over het feit dat met de voorgestelde wijziging van de wet, naast gedragingen, ook uitlatingen kunnen leiden tot beëindiging of weigering van inschrijving. De leden van deze fractie zijn van mening dat hierdoor de vrijheid van meningsuiting in gevaar komt en dat een veroordeling op basis van uitlatingen zeer lastig te bewijzen en weerleggen is. Daarom vragen de leden opheldering over de uitwerking van de criteria (hoe) voor uitlatingen die niet toelaatbaar zijn voor welke beroepen en opleidingen (wat).

Als het iudicium abeundi wordt gebruikt om een student op grond van zijn uitlatingen te verwijderen, dan kan dat alleen maar als het gaat om uitlatingen waardoor de mensen met wie hij in de toekomst mogelijk gaat werken gevaar lopen (pedofilie casus).

Welke criteria hanteert de regering voor het onderscheid tussen gedragingen en uitlatingen?

In principe is een gedraging een handelen van de student en een uitlating een uitspraak van de student. Het gaat hierbij niet om een willekeurige uitlating maar om een uitlating waarbij er vanuit gegaan mag worden dat die zou kunnen leiden tot een handelen dat de persoon ongeschikt maakt voor het beroep of de praktijkoefening. Hoewel een «uitlating» ook als een «gedraging» zou kunnen worden aangemerkt, heb ik gemeend dat het zinvol is te expliciteren dat naast gedragingen ook uitlatingen een rol kunnen spelen om de reikwijdte van de bepaling ondubbelzinnig duidelijk te maken.

Acht de regering de voorgestelde tekst voldoende helder voor een zware sanctie als het iudicium abeundi.

Ik meen dat de voorgestelde tekst voldoende helder is om een zware sanctie als het iudicium abeundi te introduceren. Voldoende wordt aangegeven dat het een uiterste middel is, dat er verschillende interne partijen bij betrokken moeten zijn, dat alle belangen moeten worden afgewogen, dat er een directe relatie met een beroep moet zijn en dat er sprake moet zijn van gedragingen of uitlatingen. Daarmee zijn naar mijn mening alle vereiste aspecten aan de orde gekomen.

Wanneer geen iudicium?

Expliciet is aangegeven, en de Raad van State heeft dit in positieve zin gememoreerd, dat het iudicium abeundi niet mag leiden tot aantasting van de academische vrijheid. Evenmin mag er sprake zijn van een aantasting van de vrijheid van meningsuiting. Het iudicium abeundi is een ultimum remedium en moet ook als zodanig worden vormgegeven.

Ik wijs er nog eens nadrukkelijk op dat het iudicium abeundi een zwaar middel is dat slechts bij hoge uitzondering kan worden gebruikt. De instelling kan en mag het niet gebruiken om studenten die onvoldoende (Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31 821, nr. 7 46) presteren te verwijderen. Hetzelfde geldt ten aanzien van een student die gebruik maakt van de vrijheid van meningsuiting op een het instellingsbestuur onwelgevallige manier.

Dat een student een fundamentalistisch gedachtegoed aanhangt, hoeft hem niet ongeschikt te maken voor een beroep. Toepassing van het iudicium abeundi is dan niet aan de orde. Als ten aanzien van deze student de conclusie zou moeten worden getrokken dat hij een bepaalde opleiding niet mag volgen omdat hij anders mogelijk de staatsveiligheid in gevaar brengt, dan dient een andere rechtsgrond gehanteerd te worden om hem te verwijderen of inschrijving te weigeren. Zo kan iemand die niet de Nederlandse nationaliteit bezit op grond van de Vreemdelingenwet tot ongewenst persoon worden verklaard en het land uitgezet of – eerder nog – de toegang tot Nederland worden geweigerd. Voorafgaand daaraan vindt een belangenafweging plaats waarbij ook gekeken wordt naar de openbare orde en nationale veiligheid.